

מכיר בו אלא המקום, שלא נודע לחוטא שבודאי חטא — יום הכפורים מכפר! (39)

אמר רב תחליפא אבוה דרב הונא (בר תחליפא) משמיה דרבא: קדמייתא חייבי חטאות ואשמות, נמי לא תיתי למפשטיה לא מדרב דימי ולא מודאביי, דשינויי דחיקי נינהו, אלא מהא דאמר רבי אלעזר בהסבר דברי המשנה שיום הכיפורים מכפר על חייבי אשם תלוי, ודריש לה מקרא ד"חטא

כ-א

שאין מכיר בו אלא המקום — יוה"כ מכפר". ומינה ילפינן כי דוקא חטא שאין מכיר בו אלא המקום הוא דיוה"כ מכפר, אבל עבירה ידע בה, וכגון אשם ודאי לאחר שנודע לו, או אשם שבא על הזדון, לא מכפר עליה יום הכיפורים (40).

ואמר רב תחליפא אבוה דרב הונא משמיה דרבא: חייבי מלקיות שעבר עליהן יוה"כ — חייב (41).

איסור, אף על פי שלא עשה איסור ממש.

40. יש להקשות, הרי פסוק זה נאמר בכפרת יום הכפורים, ומנין לנו ששעיר המשתלח גם כן אינו מכפר על חייבי חטאות ואשמות ודאין, שהרי מצאנו שמרובה כפרתו של שעיר המשתלח מעצומו של יום, עיין הלכות תשובה א ב-ג. והאור שמח [שגגות ג ט] כתב ליישב, שבתורת כהנים [ויקרא פרשה ג א] נדרש, ממה שנאמר בקרבן חטאת "והביא", שהוא חייב בהבאת הקרבן, אפילו לאחר יום הכפורים, ומכיון שלענין כפרת היום איננו צריכים לדרשה זו, שהרי כבר נדרש בגמרא מפסוק אחר, אם כן נוכל ללמוד ממש לענין שעיר המשתלח, שאף הוא אינו מכפר עליהם.

41. הערוך לנר מבאר, שרבא נקט בדוקא חייבי מלקיות, ולא נקט חייבי מיתות בית דין, משום שביומא [פון] למדנו, שיום הכפורים מכפר על לא תעשה, ואילו על חייבי מיתות בית דין, אינו מכפר אלא תולה. והרי כל חידושו של רבא הוא, שאמנם יום הכפורים מכפר על לא תעשה, זהו דוקא כשלא התרו בו. אבל כשהתרו בו, והרי הוא חייב מלקות, אינו מתכפר, וכמו שמבואר לקמן בגמרא, ואם כן בחייבי מיתות בית דין, שגם כשלא התרו בו אינו מתכפר ביום הכפורים לבד, וכנ"ל, כל שכן, שאם התרו בו אינו

ואם כן הוצרך הכתוב להשמיענו, שגם על עבירות שנעשו להכעיס, הוא מכפר. ובכתר ישועה יישב, שאפשר ללמוד ששעיר המשתלח מכפר על פשעים, בקל וחומר משעיר הפנימי, שהרי אין שעיר הפנימי מכפר אלא על טומאת מקדש, ונאמר בו "פשעים". [ואולי כונת הגמרא, שיהיה נכתב "פשעים", ולא יהיה צורך לכתוב "עונות", ונלמד דינם מקל וחומר].

39. בתשובות צמח צדק [סט] מחדש, שכאשר עשה אדם ספק איסור, אזי אפילו אם לפי האמת נקי הוא מעוון, מכל מקום צריך הוא כפרה על עצם הדבר שנכנס לספק איסור, שזה בעצמו נחשב לחטא. והוסיף, שמתעם זה, כאשר הביא אדם אשם תלוי, ונתברר לבסוף שלא חטא, אין אנו אומרים שהביא חולין לעזרה, שהרי מכל מקום צריך הוא כפרה על מה שעשה ספק איסור.

ובקובץ הערות [מב ד] הקשה עליו, ממה שלמדנו כאן, שהוא חטא שאין מכיר בו אלא המקום, ולפי דברי הצמח צדק, שהאשם תלוי בא על מה שנכנס לעשות ספק איסור, הלא גם האדם יודע מחטא זה, אף על פי שאינו יודע אם לפי האמת חטא.

עוד יש להתבונן לפי דבריו, מדוע כשנודע לו קודם זריקה שלא חטא, אינו זורק את הדם, ולמה לא יזרוק כדי לכפר על מה שעשה ספק

ותמהינן: פשיטא, וכי מאי שנא מלקות מחייבי חטאות ואשמות ודאין שאין יום הכיפורים מוריד את חיובן?

ומשנינן: סלקא דעתך אמינא: התם, בחייבי חטאות ואשמות, ממונא הוא דאתחייב לגבוה ולכן אין יום הכיפורים פוטר מחיוב ממון. אבל הכא, דמלקות דגופא הוא, אימא לא מיחייב לפי שכיפר עליו יום הכיפורים, להכי קא משמע לן שחייב מלקות(42).

והוינן בה: אמאי אמרת שאינו מכפר על חייבי מלקות? והא אנן תנן ששעיר המשתלח מכפר על כל העבירות, כולל אותן הנעשות בזדון. דתנן ששעיר המשתלח מכפר על הודע ועל לא הודע, על עשה ועל לא תעשה!?

לא קשיא: הא דאינו מכפר איירי דאתרו ביה, שהתחייב מלקות. ואילו הא דמכפר איירי בדלא אתרו ביה, שאינו חייב מלקות.

ותמהינן: אלא מעתה, דעל חטא שאין מכיר

מתכפר.

42. יש להתבונן, הלא לעיל למדנו, שלדעת רבא, נלמד דין זה, שאין יום הכפורים מכפר על חייבי חטאות, מ"לפני ה'", והרי אין דרשה זו מתייחסת לחייבי חטאות בדוקא, אלא לכל חטא שמכיר בו האדם, והואיל וחייבי מלקות הוא חטא שמכיר בו האדם, אין יום הכפורים מכפר עליו, ומה יועיל לנו חילוק זה שבין עונש ממון לעונש הגוף.

ואולי יש לפרש באופן זה, שהרי נתבאר בע"ה בהערה 40, שישנם שתי כפרות ביום הכפורים, שעיר המשתלח, ועצומו של יום, ואם כן, מתחילה היינו סבורים, שרבא דיבר לענין

בו אלא המקום יום הכיפורים מכפר ופוטר מקרבן —

(פימן: יולדת מצורע נזיר פוט"ה בעגל"ה)

ספק יולדת שעבר עליה יוה"כ לא תייתי קרבן יולדת, דהא כפר עליה יוה"כ, דחטא שאין מכיר בו אלא המקום הוא, שהרי היא עצמה מסופקת בו?!

אמר רב הושעיא: הא כתיב [ויקרא טו] שכפרת יום הכיפורים היא רק "לכל חטאתם" — ולא לכל טומאתם, ויולדת מביאה חטאת כדי להטהר ולא ככפרה על חטא.

ולרבי שמעון בן יוחי דאמר: יולדת חוטאת היא, שבשעה שכורעת לילד נשבעת ששוב לא תלד — מאי איכא למימר?

תריץ: גם לפיו, יולדת, כי קא מייתי קרבן — לאישתרוי באכילת קדשים הוא ולא לכפרה מתיא, שהתכפר לה החטא על

עצומו של יום, שאינו מכפר על חייבי מלקות, ולכן הקשינו עליו, שודאי אף הם נכללים בחטא שמכיר בו האדם, ועל זה תירצה הגמרא, שדברי רבא נאמרו לענין שעיר המשתלח, שכמו שאינו מכפר על חייבי חטאות, וכמו שהבאנו [שם] שנדרש דין זה בתורת כהנים, כמו כן אינו מכפר על חייבי מלקות, וביארה הגמרא, שמצד הסברא לא היה אפשר ללמוד חייבי מלקות מחייבי חטאות, ומשום שחטאות הוא חיוב ממון, והכונה בזה, שמלבד החיוב קרבן שמוטל עליו, יש גם כן שיעבוד נכסים לחיוב זה [עייין קידושין יג ב], ולמדנו לעיל [יח], לענין תשלומי מעילה, שאין יום הכפורים מכפר על חיובי ממון, מה שאין כן מלקות, שהוא עונש הגוף,

שבועתה בצער הלידה. רש"י⁽⁴³⁾.

אמר רב אשי, אף אנו נמי תנינא: האשה שיש עליה הטאת העוף ספק ועבר עליה יוח"ב — חייבת להביא לאחר יוח"ב, מפני שמכשרתה לאכול בזבחים.

ותו מקשינן: אלא מעתה, ספק מצורע שעבר עליו יוח"ב לא מייתי קרבן⁽⁴⁴⁾, דהא עבר עליה יוח"ב, דחטא שאין מכיר בו אלא המקום הוא!?

אמר רב אושעיא: לכל הטאתם — ולא לכל טומאתם, ומצורע אינו חוטא הזקוק לכפרה.

והא אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: על ז' דברים נגעים באים על לשון

הרע וכו'. ומשמע שהם באים לכפר על חטאו של המצורע!?

(סימן: גג"ג ששל"י) הסימן הוא ראשי תיבות לשבעת הדברים שעליהם באים הנגעים. ונתבארו במסכת ערכין.

ומשינין: גם לפיו מצורע כי מייתי קרבן — לאו לכפרה מייתי, אלא לאישתרווי באכילת קדשים הוא. וכפרת החטא היא בסבל שסובל המצורע מהצרעת.

אלא מעתה, ספק נזיר טמא, שמסופק אם נטמא, שעבר עליו יוח"ב לא מייתי קרבן⁽⁴⁵⁾, דהא כפר יוח"ב, דחטא שאין מכיר בו אלא המקום הוא?

ויתכן שיהיה מתכפר בו. ועל זה מקשה הגמרא מדברי המשנה בשבועות, שנשנית לענין כפרת שער המשלח. וכעיקר פירוש זה כתב הערוך לנר.

43. רש"י מפרש, שעונה כבר נתכפר לה על ידי צער הלידה, ואם כן קרבנה בא רק כדי להתירה בקדשים.

והקשה הערוך לנר, הרי בנדה [לא] למדנו, שרבי שמעון בן יוחאי נתן טעם לקרבן יולדת, שבשעה שיוולדת, נשבעת שלא תזקק עוד לבעלה, הרי מפורש שהקרבן בא לכפרת פשע. וכתב, שלולא דברי רש"י היה אפשר לפרש, שהקרבן בא עבור שני ענינים, לטהרה מטומאתה ולכפרה, ולכן, אמנם יום הכפורים יכפר על חטא השבועה. אבל עדיין היא בטומאתה, שאין יום הכפורים מועיל לענין טהרתה. וכדבריו מבואר בתוס' שבועות [ח א ד"ה ואימא, בתחילת דבריהם], שרבי שמעון, עיקר קרבן יולדת בא כדי לטהרה, ומכל מקום יש בו גם כן כפרה על

חטא. ועיי"ש במהרש"א.
44. רש"י מבאר, שהיה ספק, האם קדמה הבהרת לשער לבן, כלומר שנהפך השיער ללבן בתוך הבהרת, שאז הוא טמא, או שהשיער לבן קדם לבהרת, שאז הוא טהור, ובאופן זה הוא טמא מספק [עיי'ן טומאת צרעת ב ט]. ועיי'ן תוס' יום טוב [נגעים ד יא] שכתב, שבאופן זה הוא טמא בתורת ודאי, מפני שדרך השיער לבוא שחור, וכנראה שעל ידי הבהרת נהפך ללבן. והערוך לנר כתב שיש אופן נוסף של ספק, שלמדנו בנגעים [יד יג], בשני מצורעים שנתערבו קרבנותיהם, והקריבו אחד מהם, ואחר כך מת אחד מן המצורעים, שהשני מסופק הוא אם אותו קרבן שהקריבו, שלו הוא, או של חברו המת, והדין הוא, שאם איש עני הוא, שקרבנו הוא שתי תורים, אחד לעולה ואחד לחטאת [מלבד אשם מצורע], אזי מביא הוא חטאת העוף מספק.

45. רש"י מבאר, שמדובר בנזיר ודאי, שנטמא מספק בטומאת מת, שהוא מביא חטאת העוף

אמר רב אושעיא: לכל חטאת — ולא לכל
טומאה.

ולרבי אלעזר בן הקפר דאמר: נזיר הוטא
הוא על שציער עצמו מהיין, מאי איכא

למימר?

ומשנינן: נזיר טמא כי קא מייתי קרבן, לאו
לכפרה מייתי (46), אלא למיחל עליו נזירות
טהרה הוא (47).

על הספק. אבל ספק נזיר טהור, דינו הוא,
שיקבל על עצמו נזירות נוספת מספק ויתנה.
והרמב"ם [שגגות יא ב] כתב, שבטומאת
מקדש וקדשיו, שדינו להביא חטאת העוף, אם
דל הוא, מכל מקום אין נוהג בספקו דין חטאת
העוף הבא על הספק, שלא נתחדש דין זה,
שמביאים קרבן מספק, אלא במחוסרי כפרה, כדי
להתירם לאכול בקדשים.

ותמהו האחרונים, ממה שספק נזיר טמא
מביא חטאת העוף מספק, אף על פי שאינו אסור
בקדשים, לאחר שמלאו שבעת ימי טומאת מת
שלו, וכמו שיבואר בהערה 47. והקרבן אורה
[נזיר כט] כתב, שמאחר ונזירות טהרה אינה
מתחלת קודם שיביא את קרבנות נזיר טמא
שעליו, הרי הוא דומה במקצת למחוסרי כפרה
האסורים בקדשים, ולכן מביא הוא חטאת העוף
הבא על הספק.

ובעיקר דינו של הרמב"ם, נתנו האחרונים
טעם נוסף, שדוקא בחטאת יולדת, שכדי לחייבה
בקרבן, אין צורך שתדע שילדה, וכמו שלמדנו
לעיל [ז ב], בזה נתחדש שאפשר להביא מן
הספק, אף על פי שאין לה ידיעת ודאי שילדה.
אבל בחטאת של טומאת מקדש, שנאמר בו דין
ידיעה, וכל זמן שלא נודע לו שחטא בודאי, אינו
מחוייב בקרבן, אינו יכול להביאו על ידי ידיעת
ספק.

וכתב האור שמח, שגם בפרט זה שוה חטאת
נזיר לחטאת יולדת, שחטאת נזיר גם כן אין בה
דין ידיעה [ולכן יש בו הדין דחטאת העוף הבא
על הספק], שהרי למדנו בנזיר [נז], שיכולים
שנים להביא קרבנות נזיר טמא, ולהתנות
ביניהם, שהקרבן יעלה לשם המחוייב בו. ולמדנו

מדין זה, שאין בקרבן נזיר טמא תנאי של ידיעה,
שהרי המחוייב, אין לו ידיעת ודאי, וכמו
שלמדנו לעיל [ז], שבחטאת ואשם ודאי אין
עושים כן, משום שצריך ידיעת ודאי של חטא.

46. גם כאן מפרש רש"י, שעל ידי הניווול של
שערו נתכפר לו חטאו, וקרבנו בא כדי להחיל
עליו נזירות טהרה.

ובגמרא סוטה [טו] למדנו, שחטאת נזיר אינו
טעון נסכים, הואיל וקרבנו בא לכפר על חטאו,
שציער עצמו מן היין, והקשו התוס' שם, שהרי
בגמרא כאן למדנו, שאשם נזיר אינו בא לכפרה,
והניחו בקושיא. ולכאורה לפי ביאור הערוך לנר
הנ"ל, תתישב קושיא זו, שאמנם עיקר הקרבן בא
להחיל נזירות טהרה, ולכן אינו מתכפר על ידי
יום הכפורים, מכל מקום הואיל ויש כפרה
בקרבן זה על חטאו, די בזה כדי למעטו מהבאת
נסכים. וכן יישב בספר מנחם שלמה.

ובשיטמ"ק [כז א, כה] נראה שרוצה ליישב
קושיית התוס', שדברי הגמרא בסוטה נאמרו רק
לענין חטאת נזיר טהור, שהוא בא על חטא
שצער עצמו מן היין, מה שאין כן באשם נזיר
טמא, שאינו בא אלא להחיל נזירות טהרה. וכן
תירץ הקרבן אורה בסוטה. [והתוס' שלא תירצו
כן, משום שהם מפרשים קושיית הגמרא ותירוצה
כאן, גם לענין נזיר טהור, שכן מוכרח הוא לפי
גירסתם בגמרא, וכמו שיבואר א"ה בהערה
הבאה].

47. לעיל [ח ב] למדנו, שאשם נזיר אינו בא
להתירו בקדשים, אלא להחיל עליו נזירות
טהרה. וכן כתבו התוס' [נזיר נה ב] בפשיטות,

רבא אמר, אמר קרא: [במדבר לה] "ולארץ לא יכופר לדם אשר שפך בה", למעט כפרה אחרת⁽⁴⁹⁾.

רב פפא אמר, אמר קרא: [דברים כא] "כפר לעמך ישראל אשר פדית" — ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים, שפדה אותנו הקדוש ברוך הוא מידם של מצרים. דהיינו, שאפילו עברו כבר הרבה דורות כמו שעברו מאז יציאת מצרים לא יתכפר הדם אלא בכפרה שקבעה לו התורה.

השתא דאמרת: חטא שאין מכיר בו אלא המקום — יוה"כ מכפר.

אלא מעתה, ספק סוטה שעבר עליה יוה"כ לא תייתי מנחת קנאות, דהא כפר עלה יוה"כ, דחטא שאינו מכיר בו אלא המקום הוא! ?

ומשנינן: התם איכא בועל המכיר בו.

רבא אמר: סוטה כי מתייא — לברר עון קא אתיא ולא לכפר⁽⁴⁸⁾.

אלא מעתה, עגלה ערופה שעבר עליה יוה"כ וכו', !

אמר אביי: הורג מכיר.

וכתב, שיש בזה נפקא מינה נוספת, לענין מה שלמדנו בכתובות [כב], שכאשר שנים העידו על אשה שמת בעלה, ושנים אומרים לא מת, אזי אם ניסת, הרי היא מחוייבת באשם תלוי, ומעתה, לפי דעת אביי, גם לאחר שיעבור עליה יום הכפורים, תהיה חייבת בו, שהרי אותם העדים שאומרים לא מת, יודעים בחטא. אבל לרבא, יהיה מכפר עליה יום הכפורים, שהרי היא עצמה, המתחייבת בקרבן, אינה יודעת מאומה. אולם עדיין יש לעיין, שהרי בעניננו, הסוטה עצמה, שהיא המתכפרת בקרבן, כלשון הכתוב, "והביא את קרבנה עליה", בודאי יודעת אם חטאה, ואם כן מצד זה היה עלינו לומר, שאין יום הכפורים מכפר על חטא זה.

ובעיקר דברי אביי שנקט "בועל מכיר", ולא אמר שהיא מכרת, כתב בשיטמ"ק [הנדמ"ח מכת"ן], שהוא לאו דוקא, ונקט אחד משניהם. אבל לפי דברי הערוך לנו יקשה, שהרי ודאי מודה רבא, שידיעתה צריכה לגרום שלא יכפר יום הכפורים.

49. הרש"ש מבאר, על פי מה שכתבו הראשונים, שעל ידי עריפת העגלה עשוי

שדין מחוסר כפורים שאסור בקדשים, אינו אלא בטומאה היוצאת מגופו, כמצורע וחבריו, ולא בנוזר טמא. אולם ישנם גירסאות כאן בגמרא, "לאשתרוי באכילת קדשים", וכן כתב המהרש"א בסוטה שם, ועיי"ש ברש"ש. והתוס' בסוטה גרסו כאן "למיחל נזירות טהרה, אי נמי למשרי נפשיה ביין", וכתב הקרן אורה שם, שלפי גירסא זו, קושת הגמרא כאן היא גם על ספק נזיר טהור, ושלא כפירוש רש"י הנ"ל.

48. הערוך לנו מבאר מחלוקת אביי ורבא, שלדעת אביי, מכיון שיש אדם אחד בעולם שיודע ומכיר בחטא, אין זה קרוי "שאין מכיר בו אלא המקום". אבל רבא סובר, שהכל תלוי בידיעת המביא קרבן, שכאשר אינו יודע, נחשב ש"אין מכיר בו אלא המקום", ויום הכפורים מכפר עליו. וזה הוא גם כן סברת מחלוקתם לקמן לענין עגלה ערופה, שלאביי, מכיון שההורג מכיר בחטא, אין יום הכפורים מכפר. אבל לרבא, הואיל והעגלה ערופה היא כפרה עבור כלל ישראל שלא חטאו, הרי זה כ"אין מכיר בו אלא המקום".

ואינם פנויים למדרש מינייהו!

דאי כתב קרא גבי יחיד, הוה אמינא:
כולהון, נשיא וציבור, מיחיד לא אתאן,
דאיכא למיפרך: מזה ליחיד שכל קרבנו
נקבה⁽⁵⁰⁾, וכיון שהוא קל, הרי הוא אינו
מתחייב בקרבן חטאת אלא כשהידיעה שלו
בחטאו היא ידיעה ודאית⁽⁵¹⁾. תאמר בנשיא
שמביא שעיר, ובציבור שמביאים בכל
קרבנותיהם רק זכר. וכיון שדינם חמור
יתחייבו בחטאת אפילו בספק. הילכך
איצטריך למיכתב בהו ידיעה ללמדך שאינם
חייבים חטאת אלא כשנודע להם בודאי
שחטאו.

נכתוב ידיעה גבי נשיא, ונייתי הנך יחיד

אימא: כי מתיידע ליה בתר יוה"כ נמו לא
מייתי חטאת! ? ורק היכא שנודע לו לפני
יום הכיפורים, שהתחייב כבר חטאת, רק אז
אינו נפטר בכפרת יום הכיפורים.

אמר ר' זעירא: לא מצית אמרת הכי. משום
דכתיב קרא ד"ידיעה" [או הודע"] בחטאת
תלתא זימני: גבי חטאת יחיד, וגבי חטאת
נשיא, וגבי חטאת צבור, כדי להשמיענו
מהיתור של אחד משלשת הידיעות שבכל
ענין שנודע לו על חטאו, גם אם נודע לו על
חטאו רק לאחר שעבר יום הכיפורים, בכל
זאת הוא חייב חטאת.

ורחינן: הא הני תלת קראי דבעינן ידיעה
ודאית כדי לחייב חטאת צריכי לגופייהו,

אלא בידיעת ודאי, אלא החידוש שנתחדש כאן
 הוא, שקודם הידיעה אינו מחוייב בחטאת כלל.
 ונפקא מינה, לענין אכל שני זיתי חלב בהעלם
 אחד, ונודע לו על אחד מהם, והביא קרבן, ואחר
 כך נודע לו על השני, שהוא צריך להביא קרבן
 נוסף, ולא נתכפר לו כזית השני בקרבן שהביא
 על הראשון, הואיל ולא היה לו בשעת הקרבת
 הקרבן, ידיעה על השני.

51. ביאור הדבר שנחשב דבר זה לקולא, הוא,
 שהרי מצאנו, שיחיד, שהוא קל בדינו, מביא
 נקבה בכל העבירות, ונשיא שהוא חמור במקצת,
 לפעמים מביא נקבה ולפעמים זכר [בשאר
 עבירות, זכר, ובעבודת כוכבים, נקבה], וציבור,
 שהם חמורים מן הכל, מביאים לעולם זכר, הרי
 לנו, שהחומרא הוא במי שמחוייב זכר. והקשה
הבאר שבע, הרי יש להוכיח גם כן להיפך, ממה
 שהנשיא מביא בשאר עבירות, זכר, ואילו
 בעבודת כוכבים, שהיא חמורה מכל העבירות,
 מביא נקבה. ותירץ **הערוך לנר**, שדין זה,
 שבעבודת כוכבים מביא נקבה, אינו משום

להתברר ההורג [עיי' בפירוש הרמב"ן על
 התורה], ולכן דרש רבא מפסוק זה, שאין כפרה
 לעון רציחה, אלא בהריגת הרוצח, או בהבאת
 עגלה ערופה, המביאה להריגתו.

50. פירש רש"י, שעדיין בציבור ובנשיא היינו
 סבורים, שביבאו חטאת מן הספק. ורצינו לומר,
 שהיינו מפרשים בכונת התורה, שכאשר נסתפק
 לו אם חטא או לא, מביא חטאת, ואין בזה
 משום ספק חולין בעזרה, הואיל וכן צייתה לו
 התורה.

ובשיטמ"ק [יח] כתב להקשות בשם הרא"ש,
 אם כן באיזה אופן נאמר בתורה שהוא מביא
 אשם תלוי, והלא לעולם יביא חטאת מן הספק,
 ותירץ, שכאשר אכל חתיכה אחת משתי חתיכות,
 ונתקיים התנאי של "מצוות", וכמו שלמדנו לעיל
 [יח], בזה מביא אשם תלוי, ואילו בחתיכה אחת,
 ספק חלב ספק שומן, מביא חטאת.

אולם בשיטמ"ק [יז] הביא בשם הר"י לפרש
 בענין אחר, שאמנם גם לולא שנאמרה ידיעה
 בפרשת חטאת, היינו יודעים שאינו מביא חטאת

וציבור, מנשיא?

יחיד מנשיא לא אתי, דאיכא למיפרך: מה לנשיא שכן אין הוא בחיוב קרבן על שמיעת קול, שמשביעים את העדים לבוא ולהעיד ואם הם כופרים בדיעת העדות הם חייבים בקרבן, ונשיא, שהוא המלך, אינו חייב להעיד שאין זה לפי כבודו. ולכן אי אפשר להשביע אותו שיבוא להעיד. תאמר ביחיד שכן ישנו בשמיעת קול! (52)

וצבור מנשיא לא אתי, דאיכא למיפרך: מה לנשיא שכן יש בקרבנו, על חטא עבודה זרה, נקבה. ואילו הציבור מביאים שעיר עזים.

נכתוב ידיעה גבי צבור ונייתי יחיד ונשיא מינה?

איכא למיפרך: מה לצבור שכן אין חייבין אלא על העלם דבר, שהורו הוראה מוטעית, עם שגגת מעשה, שיעשו הקהל כפי הוראתם המוטעית, ואילו יחיד ונשיא אין בהם הוראה מוטעית אלא רק שגגת מעשה.

וכי תימא אמנם מחדא "ידיעה" לא אתיא, וכדפרכינן, תיתי חדא ידיעה מתרתי ידיעות.

ותהיה הידיעה השלישית מיותרת ללמדנו שחייב חטאת אפילו אם נודע לו אחר יום הכיפורים שחטא.

ליכא נמי למילף חדא מתרתי.

דאי אמרת לא נכתוב ידיעה גבי יחיד ותיתי מנשיא וצבור?

איכא למיפרך: מה לנשיא וצבור שכן אין בשמיעת קול, תאמר ביחיד שישנו בשמיעת קול! (53)

לא נכתוב קרא ידיעה גבי צבור ותיתי מודיעה דיחיד ונשיא?

איכא למיפרך: מה ליחיד ונשיא שכן יש בקרבן נקבה, תאמר בצבור שאין בקרבן נקבה!

אלא מהכא איכא למילף: לא נכתוב גבי נשיא ותיתי ידיעה דידיה מודיעה דיחיד וצבור.

כי מאי פרבתי? אי משום דאין בשמיעת הקול ואין חייבין אלא על העלם דבר, — יחיד, שישנו בשמיעת קול וחייב אפילו בלי

וכתב הכסף משנה ליישב דעת הרמב"ם, על פי המבואר בסנהדרין [יט], שדוקא במלכי ישראל נאמר [במשנה שם] שאינם מעדיין. אבל מלכי בית דוד מעדיין, ומה שלמדנו כאן בגמרא, באמת דין זה תלוי הוא במחלוקת התנאים בהוריות [ח"ט].

53. כונת הגמרא הוא, שבציבור אין חיוב קרבן על שמיעת הקול, כמבואר בהוריות [ח ב]. אבל ודאי שייך בציבור ענין שמיעת הקול.

החומרא שבנקבה, אלא שבשאר העבירות, לא ירד הנשיא ממעלתו על ידי חטאו, ולכן נאמר בו חילוק משאר יחידים, שהיחיד בנקבה, והנשיא בזכר. אבל כשחטא בעבודת כוכבים, מפני חומר החטא, הורידו הכתוב ממעלתו לענין זה, והשוה אותו ליחיד ולכן מביא נקבה. ועיין עוד משך חכמה [ויקרא ד].

52. הרמב"ם [שגגות י ז] פסק, שהמלך חייב בשמיעת הקול, והראב"ד שם השיג עליו. והאור שמח סייע את דעת הראב"ד מסוגיתנו.